

PROBLEME ÎN ACTIVITATEA INCUBATOARELOR DE INOVARE ÎN REPUBLICA MOLDOVA

*Lidia MAIER¹, cercetător științific,
Institutul Național de Cercetări Economice*

În economia modernă, cea bazată pe cunoaștere, i se acordă o atenție deosebită procesului de inovare și transfer tehnologic. Instrumentul cel mai adecvat la momentul actual pentru stimularea activității de inovare și transfer tehnologic a întreprinderilor mici și mijlocii și pentru susținerea creșterii competitivității lor în întreaga lume se consideră a fi incubarea afacerilor inovative. În Republica Moldova, de asemenea, există premise pentru dezvoltarea procesului de inovare și incubare a afacerilor inovative: a fost creat un cadru legislativ privind activitatea de inovare și transfer tehnologic; inovarea și transferul tehnologic, crearea și dezvoltarea infrastructurii de inovare se află printre prioritățile politicilor și strategiilor principale de stat, inclusiv cele ce se referă la susținerea IMM-urilor; în țară există unele inițiative de introducere a culturii inovaționale în viața economică, de dezvoltare a infrastructurii de susținere a afacerilor bazate pe inovații, dar și încercări stinghere de dezvoltare a cooperării dintre întreprinderi, mediul academic/universitar și stat în cadrul incubatoarelor de inovare. Cu toate acestea, procesul decurge anevoios, iar eficiența tuturor acestor eforturi este redusă, necorespunzând așteptărilor principalilor actori implicați în activitatea de inovare, deoarece au un impact minim asupra dezvoltării sectorului IMM-urilor. În acest mod se explică actualitatea temei abordate. Scopul cercetării este de a analiza premisele și situația actuală în dezvoltarea procesului de incubare a afacerilor inovative în Republica Moldova, principalele probleme cu care se confruntă incubatoarele de inovare create în activitatea lor și de a propune măsuri de depășire a situației dificile în acest domeniu. Metodele folosite la elaborarea articolului au fost: analiza și generalizarea literaturii de specialitate, a materialelor analitice, a actelor legislative și normativ-juridice de dezvoltare a inovării și de înființare a afacerilor inovative în Republica Moldova.

***Cuvinte-cheie:** proces de inovare, transfer tehnologic, incubare, întreprinderi mici și mijlocii, politici de inovare, afaceri inovative.*

In the modern economy, based on knowledge, a special attention is given to the innovation and technology transfer process. Currently, the best instrument stimulating innovation activity and technology transfer of SMEs and supporting the increase of their competitiveness worldwide is considered to be the incubation of innovative businesses. In Moldova, there is also prerequisites for the development of the innovative processes and incubation of innovative business: in the republic was initially created a legislative framework on innovation activity and technology transfer; innovation and technology transfer, the creation and development of innovation infrastructure is among the main priorities of state policies and strategies, including those related to support SMEs.

In Moldova are some initiatives for introducing innovative culture in the economy, development of the infrastructure for supporting the enterprises based on innovations, and some modest attempts for development of the cooperation between business, academia/university and state within the innovation incubators. However, the process is difficult and the effectiveness of these efforts is low, they do not meet the expectations of the main actors involved in innovation, having a minimal impact on the development of the SME sector. This explains the actuality of the addressed theme. The purpose of this paper is to analyze the premises and the current situation in the development process of the innovative businesses incubation in Moldova, the main problems faced by innovation incubators and to propose measures to overcome the difficult situation in this area. The methods used in this article are the following: analysis and generalization of specialized literature, analytical materials, legislative and normative acts on innovation development and the establishment of innovative businesses in Moldova.

***Key words:** innovation process, technology transfer, incubation, small and medium sized enterprises, innovation policies, innovative business.*

JEL Classification: O30; O31; O33.

¹ © Lidia MAIER, heart1961@mail.ru

Introducere. Ideea de incubare a afacerilor nu reprezintă o noutate, însă la etapa actuală constituie cel mai adecvat instrument pentru stimularea inovării și susținerea competitivității IMM-urilor, iar ca instrument de modernizare a economiei nu are alternativă. Rolul jucat de incubatoare în infrastructura de afaceri diferă de la țară la țară, uneori chiar și în interiorul unei anumite țări, depinzând de contextul național specific, de contextul politic în care își desfășoară activitatea, de interesele partenerilor implicați etc. [10], [7]. Obiectivul principal al incubatoarelor moderne, al incubatoarelor tehnologice și de inovare (ITI) este promovarea pe larg a inovării și a spiritului antreprenorial, dar și implementarea și comercializarea produselor de cunoaștere ale universităților și instituțiilor de cercetare. Partenerii principali în această activitate sunt mediul de afaceri, universitățile/instituțiile de cercetare și, desigur, statul, ca susținător și, de cele mai multe ori, ca promotor principal al activității de inovare-incubare, ca responsabil pentru politicile de susținere a inovării și a IMM-urilor [2], [4]. Politicile publice, care pledează pentru procesul de incubare pot avea diferite obiective strategice, fiecare implicând o cultură diferită de dezvoltare a afacerilor, care se va reflecta în activitatea, tipul de ITI creat și în numărul de parteneri-cheie etc.

Susținerea financiară a ITI se face din diferite surse, fondurile publice de la administrațiile federale, centrale, locale, care constituie 65% din total, rămân a fi sursa principală, iar în cazul în care ITI primesc asistență financiară de la universitățile/instituțiile de cercetare de stat, cifra se ridică la 71,2% [12]. Totodată, în ultimul timp se observă un interes deosebit al sectorului privat pentru ITI.

Experiența arată că în timp ce multe incubatoare s-au dovedit a fi de succes în multe țări, în altele nu au reușit să își atingă obiectivele. Cauzele nereușitei acestora constau în: politicile naționale; cultura națională; structura birocratică a unei țări; situația politică; atitudinea părților implicate față de însuși procesul de incubare a afacerilor; interesele/opiniile diferite față de rolul/scopul ITI în societate etc. [9; 5; 6]. Cele mai mari bariere, însă, în calea dezvoltării inovării/incubării în multe țări, în special, în cele mai slab dezvoltate, sunt adânc înrădăcinate în mentalitățile „anti-antreprenoriale”. Neîncrederea oamenilor determină scăderea nivelului de cooperare între întreprinderi sau între sectorul de cercetare și întreprinderi. Relațiile dintre acestea și sectorul public sunt chiar mai rele. Astfel, la etapa inițială, este necesar ca fiecare țară să creeze un mediu benefic pentru dezvoltarea spiritului și culturii antreprenoriale și inovaționale, să elaboreze politici adecvate pentru a susține creșterea economică și competitivitatea prin inovare și incubare, să dezvolte procese organizaționale și programe eficiente, inclusiv de preincubare, pentru a asigura succesul incubatoarelor de inovare.

Având în vedere cazurile de succes și bunele practici înregistrate în țările dezvoltate, cum ar fi Silicon Valley, de exemplu, menționăm că acestea pot fi adaptate și aplicate în alte regiuni, acordând o atenție deplină la diferențele de context, cultură și condiții. Acestea pot fi adaptate, și nu copiate, deoarece s-a demonstrat deja că anume copierea modelului Silicon Valley nu a fost eficientă în țările care au încercat să adapteze acest model la condițiile lor. Totodată, trebuie de precizat faptul că incubatoarele tehnologice pot cataliza formarea de clustere tehnologice în regiunile mai puțin dinamice și pot stimula crearea de locuri de muncă. Rezultatele menționate sunt accelerate în regiuni mai dinamice, crescând astfel avantajele competitive existente.

Premise pentru dezvoltarea procesului de incubare în Republica Moldova. În timp ce în întreaga lume are loc o activitate intensă în domeniul inovării și creării afacerilor inovative prin incubare, Republica Moldova, de asemenea, tinde către progres prin creșterea culturii științifico-tehnologice și a celei antreprenoriale, se întreprind măsuri în vederea promovării inovațiilor pentru creșterea competitivității, iar printre obiectivele prioritare de dezvoltare a antreprenoriatului în cadrul programelor și a strategiilor de stat se află promovarea activității inovaționale și crearea infrastructurii de suport pentru activitatea afacerilor inovative. De exemplu, dezvoltarea și promovarea educației și culturii antreprenoriale prin „*crearea incubatoarelor de inovare în cadrul universităților*” este unul dintre obiectivele Strategiei de dezvoltare a sectorului întreprinderilor mici și mijlocii pentru anii 2012-2020, iar Planul de acțiuni privind implementarea Strategiei pentru anii 2015-2017 prevede asistența pentru IMM-uri în crearea afacerilor inovaționale prin „*extinderea infrastructurii inovaționale prin crearea și susținerea incubatoarelor de inovare (inclusiv pe lângă universități) și parcuri științifico-tehnologice, business incubatoare inovative și dezvoltarea noilor forme de infrastructură în sprijinul IMM-urilor: business acceleratoare și garaje*”. De asemenea, în RM există și unele inițiative de introducere a culturii inovării în viața economică, de dezvoltare a infrastructurii de susținere a afacerilor inovative existente și crearea noilor afaceri, bazate pe inovații și, în acest context, de dezvoltare a cooperării dintre întreprinderi și mediul academic/universitar și stat. Studiile existente arată că IMM-urile, în general, sunt interesate de implementarea inovațiilor; potrivit statisticii, țara are o infrastructură de cercetare și dezvoltare tehnologică cu peste 52 de organizații în sfera științei și inovării, inclusiv universități și alte instituții, are cercetători de înaltă calificare, infrastructură de cercetare (resurse tehnice și materiale – laboratoare, echipament, competențe informatice), oferită de către Academia de Științe

a Moldovei (A.Ș.M.). Începând cu anul 2003, guvernul a adoptat politica de stat pentru inovare și transfer tehnologic, care a dus la crearea unui cadru legislativ cu privire la inovare și, implicit, la incubare: *Codul cu privire la știință și inovare al R. M. nr. 259-XV din 05.07.2004*; *Acordul de parteneriat între Guvern și A.Ș.M.*; *Legea cu privire la parcurile științifico-tehnologice și incubatoarele de inovare nr. 138-XVI din 21.06.2007*; *Strategia inovațională a Republicii Moldova pentru perioada 2013-2020 „Inovații pentru competitivitate”*.

Actualmente, drept rezultat, în Republica Moldova există 8 incubatoare de inovare – unul în cadrul Parcului științifico-tehnologic „Academica”, altul în cadrul Parcului științifico-tehnologic „InAgro” și alte șase – pe lângă și în cadrul universităților. După locul amplasării – cinci sunt în mun. Chișinău și două în regiunile țării (Bălți și Comrat). După modelul de administrare – unul este condus de o întreprindere de stat și șapte – de universități. Toate incubatoarele de inovare din țară sunt *non-profit*; partenerul și finanțatorul principal este statul. Unicul incubator care poate oferi rezultate relativ bune este Incubatorul de inovare „Inovatorul”, creat în anul 2007, cu specializare universală. Acesta, cu suportul activ al Administratorului Î.S. „Aselteh” supraviețuiește în condițiile actuale. Celelalte sunt create în anii 2012-2013 și nu au o activitate suficient de activă.

Cele relatate demonstrează că statul, pe de o parte, depune eforturi pentru dezvoltarea procesului de inovare/incubare, iar pe de altă parte, eficiența acestor eforturi este redusă, ceea ce nu corespunde așteptărilor antreprenorilor și potențialilor antreprenori, având „*impact minim asupra dezvoltării sectorului IMM-urilor, fapt datorat și relațiilor slabe de cooperare între autoritățile publice responsabile de politica de inovare, sectorul privat, universități, precum și altor factori*” [14]. În plus, actualmente, în Republica Moldova, „*atât sfera cercetării, dezvoltării tehnologice și inovării, cât și economia reală evoluează independent în mare măsură. Conexiunea dintre cercetare, educație și mediul de afaceri este foarte slabă*” [15].

Deși Academia de Științe a Moldovei desfășoară o activitate relativ intensă de promovare a inovării și de dezvoltare a cooperării dintre cele două sectoare importante pentru economia țării, cercetarea și sectorul privat, cooperarea sectorului IMM cu statul, în prezent, constă doar din dialogul public-privat [14], iar conexiunea cu sectorul privat se reduce la un număr restrâns de posibilități, care pot fi realizate nu doar prin transferul de cunoștințe și transferul tehnologic, ci și prin dezvoltarea afacerilor, bazate pe inovații și noi tehnologii în cadrul incubatoarelor de inovare. Chiar dacă în R. Moldova au fost create incubatoarele de inovare, experiența arată că structurile de susținere a IMM-urilor în implementarea inovării în R. Moldova sunt încă insuficiente [14], iar incubatoarele de inovare, deși au rezultate relativ palpabile, întâlnesc multe greutăți în activitatea lor.

Probleme cu care se confruntă incubatoarele de inovare în Republica Moldova. Cu toate că mediul general pentru stimularea inovării și dezvoltării incubatoarelor de inovare a fost creat și acestea oferă o anumită gamă de servicii de incubare, numărul de rezidenți în cadrul lor este redus, fapt condiționat de atractivitatea joasă a acestui mecanism de susținere a afacerilor bazate pe inovare și noi tehnologii. Analizând situația prin prisma evoluției numărului de rezidenți în cadrul celui mai eficient Incubator de inovare „Inovatorul”, putem observa că, într-adevăr, numărul de rezidenți a evoluat de la doi, în anul 2008 până la șapte, în anul 2010, iar din anul 2010 se înregistrează o reducere drastică a acestora, de la șapte la trei rezidenți în anul 2013, Figura 1.

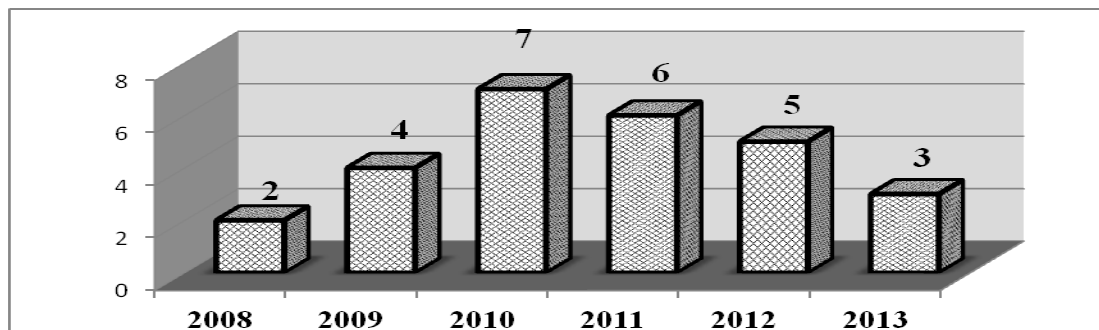

Fig. 1. Evoluția numărului de rezidenți în cadrul Incubatorului de inovare „Inovatorul” pe parcursul anilor 2008-2013

Sursa: Elaborată de autor în baza Rapoartelor de activitate anuale ale Agenției de Inovare și Transfer Tehnologic (AITT).

Această diminuare se datorează mai multor factori negativi, printre care și lipsa resurselor financiare pentru realizarea proiectului, legăturile slabe între mediul de cercetare și cel de afaceri etc. Cel mai important factor negativ a fost cel legislativ – imperfecțiunea legislației, în general și anularea facilităților fiscale și vamale, în particular. Acest lucru a dus la descurajarea antreprenorilor de a se implica în activități de inovare, iar facilitățile menționate, probabil, au fost determinante în atragerea rezidenților.

Astfel, pe parcursul a șapte ani de activitate s-a demonstrat că mecanismele de stimulare a inovării și, în special, incubarea afacerilor are o mare însemnătate pentru rezidenți.

În prezent, rezidenții infrastructurii de inovare beneficiază de următoarele stimulente [3]:

- finanțarea publică a proiectelor de transfer tehnologic a rezidenților (până la 50%);
- parteneriate dintre mediul de afaceri și mediul academic în cadrul PST și II;
- reduceri la tarife pentru arenda încăperilor și serviciilor comunale pentru rezidenții incubatoarelor de inovare;
- prestarea serviciilor gratuite sau la prețuri reduse.

Însă, aceste mecanisme nu asigură sporirea atractivității incubatoarelor de inovare și, în același timp, sunt ineficiente din cauza barierelor și dificultăților care se întâlnesc în accesarea lor.

Cadrul legislativ imperfect. Cadrul legislativ se caracterizează printr-o politică centralizată de inovare și transfer tehnologic. De exemplu, în R. Moldova, unica instituție împuternicită de Guvern pentru a elabora, realiza și promova politica de inovare și transfer tehnologic este Academia de Științe, responsabilă de formularea, implementarea, monitorizarea, evaluarea impactului politicilor de inovare și de raportarea către Guvern și public. Implicarea redusă a Guvernului poate fi considerată drept una ciudată, fiind caracterizată, printre altele, prin reticența de a elabora politici coerente legate de acest domeniu, fapt oglindit nu numai în alocările bugetare, dar și în sistemul general de reglementări asociate inovării. Astfel, cadrul legislativ privind inovarea în Republica Moldova susține și reflectă insuficient activitatea de inovare, abordând conceptul de inovare doar prin prisma activităților științifice și lăsând în afara cadrului legal activitățile inovaționale realizate la nivelul agenților economici [15]. Totodată, trebuie de menționat faptul că deși acesta susține implementarea realizărilor științifice în economie, este paradoxal faptul că în cadrul incubatoarelor de inovare nu se realizează proiecte de inovare care ar reieși din realizările științei autohtone [1], iar conceptul valorificării rezultatelor cercetării prin crearea de start-up-uri inovative și spin-off-uri nu este utilizat de cercetători și, cu atât mai mult, conceptul inițiativelor de tip spin-off este puțin cunoscut. Acest lucru se întâmplă pentru că în R. Moldova legislația actuală nu încurajează cercetătorii sau universitățile să se ocupe de activități antreprenoriale sau să fie fondatori ai firmelor inovaționale [1]. Pentru a crea o cultură de antreprenariat academic, atât autoritățile responsabile de elaborarea legislației, cât și cercetătorii din universități și instituțiile de cercetare trebuie să înțeleagă mai bine ideea de comercializare a cunoștințelor prin acordarea de licențe și întreprinderi de tip spin-off.

Totodată, în procesul activității practice de incubare a afacerilor inovative s-au depistat și alte probleme și lacune [11], care împiedică dezvoltarea cu succes a incubatoarelor de inovare în țara noastră. Acestea se referă, în special, la unele capitole și articole din Legea cu privire la parcurile științifico-tehnologice și incubatoarele de inovare, care au fost formulate incomplet, ceea ce nu permite în deplină măsură aplicarea în practică. Lacunele date țin de condițiile de selectare a rezidenților, de statutul de rezident, de finanțarea proiectelor de inovare a rezidenților, de facilitățile și scutirile de la plata tarifelor etc. Deși, inițial, legea prevedea facilități fiscale și vamale, în lege nu erau stipulate concret aceste facilități, în ce condiții se acordă, în ce volum și cine le stabilește și le aprobă. De asemenea, în procesul desfășurării activităților de inovare-incubare s-au depistat divergențe între *Codul cu privire la știință și inovare* și *Legea cu privire la parcurile științifico-tehnologice și incubatoarele de inovare*. Totodată, în aceste documente de politici privind inovarea/incubarea nu este reflectată noțiunea de întreprindere inovativă, nu sunt clasificate întreprinderile inovative și nu este reglementată activitatea persoanelor fizice și a companiilor inovative (persoanele juridice), care efectuează activități de inovare și implementare a noilor tehnologii, de fabricare a produselor și serviciilor noi în sfera de producere.

Astfel, se constată că, la momentul actual, „cadrul legislativ pune accentul pe generarea cunoștințelor și pe rezultatele științifice, mai puțin pe asimilarea economică și socială a acestora” [15]. Legea cu privire la parcurile științifico-tehnologice și incubatoarele de inovare este compromisă, inovațiile în această lege sunt abordate „din perspectiva procesului de cercetare științifică și de transferare a rezultatelor procesului dat în sectorul economic. Procesul de transfer este reglementat într-o manieră birocratizată și excesiv de centralizată, iar funcțiile și competențele sunt atribuite impropriu” [15].

Cadrul economic nefavorabil este rezultatul incapacității țării de a depăși unele dificultăți critice apărute. În ceea ce privește activitatea de inovare, inclusiv incubarea afacerilor inovative, trebuie de menționat că lipsa unor strategii eficiente de atragere a fondurilor, mai ales din afara țării (UE, de exemplu), a fost principalul motiv pentru care incubatoarele de inovare sunt în criză de resurse financiare atât operaționale, cât și pentru susținerea rezidenților. Programele de suport internaționale existente la momentul actual ar trebui să fie promovate mai larg nu doar pe pagina web a A.Ș.M., ci și pe alte pagini web, inclusiv cele destinate IMM-urilor (de exemplu, <http://businessportal.md/>) și să se concretizeze mai clar pentru ce categorii de beneficiari sunt destinate și cum pot aplica IMM-urile. Probabil, ar fi utilă desfășurarea pe larg a unor seminare pentru promovarea acestor programe.

Mecanisme de susținere a rezidenților în realizarea proiectelor inovative imperfecte și insuficiente. În prezent, în R. Moldova, practic, nu există mecanisme și instrumente reale de susținere financiară a proiectelor realizate de rezidenții incubatoarelor de inovare. Imperfecțiunea legislației creează confuzii, iar rezidenții incubatoarelor de inovare sunt lipsiți de stimulente pentru a realiza proiecte inovaționale în cadrul acestor structuri [1].

Cadrul legislativ nu prevede instrumente fiscale care să încurajeze inovațiile [15]. În scopul creării infrastructurii inovaționale, în anul 2007 au fost operate modificări și completări în Codul fiscal și Codul vamal, prin care rezidenților incubatoarelor de inovare le-au fost acordate importante facilități fiscale, vamale și tarifare. Însă, nici un rezident nu a beneficiat de ele. Mai mult, multrăvnitele facilități fiscale și vamale din data de 01.02.2012 au fost anulate. Cauzele care au dus la anularea acestor facilități au fost: 1) principalele autorități de stat aveau viziuni contradictorii asupra felului în care urmau să fie acordate și utilizate aceste facilități, 2) solicitanții facilităților nu garantau utilizarea transparentă a acestora și 3) a lipsit o coordonare strategică a politicilor statului în acest domeniu. Anularea acestor facilități a pus o amprentă nefastă pe activitatea incubatoarelor de inovare și a dus la faptul că potențialii antreprenori și-au pierdut încrederea în promisiunile statului și continuă să practice afaceri tradiționale, nedorind să se implice în activități de inovare.

Deși legislația existentă prevede finanțarea activității în sfera științei și inovării (Regulamentului cu privire la finanțarea activității în sfera științei și inovării [anexa 2 la Acordul de parteneriat între Guvern și Academia de Științe a Moldovei pentru anii 2009-2012]), din cauza numeroaselor lacune și inexactități, a divergențelor dintre principalele documente de politici privind inovarea, rezidenții nu pot obține finanțări bugetare. În mare parte, finanțarea bugetară este îndreptată spre finanțarea proiectelor realizate în cadrul organizațiilor acreditate din sfera științei și inovării, iar rezidenții parveniți din afara acestei sfere nu pot beneficia de suport financiar public și încearcă să realizeze proiectele aprobate cu forțe proprii [11]. Dar, este bine cunoscut faptul că activitatea de inovare este foarte costisitoare și atunci când antreprenorii epuizează toate rezervele financiare proprii, aceste proiecte sunt sistate.

În continuare, trebuie să menționăm că pentru susținerea IMM-urilor prin intermediul ODIMM sunt promovate o serie de programe (Programul de atragere a remitențelor în economie PARE 1+1, Programul național pentru abilitarea economică a tinerilor, Gestiunea eficientă a afacerii, Fondul special de garantare a creditelor), dar acestea nu sunt suficiente și bine orientate pentru susținerea unor activități inovaționale, de aceea se consideră oportun de a include componentele de inovare în cadrul programelor de suport de stat a IMM-urilor, inclusiv a rezidenților incubatoarelor de inovare.

Preluând experiența străină de susținere a rezidenților în realizarea proiectelor lor inovative în Republica Moldova, se consideră necesară implementarea următoarelor mecanisme:

- ✓ Fondurile venture, create prin participarea sectorului public și a celui privat, dar și alte fonduri de stat și/sau public-private, destinate finanțării proiectelor din infrastructura de inovare, inclusiv cu condiția participării Administratorului incubatoarelor de inovare în capitalul statutar al firmelor create;
- ✓ Schemele de garantare reciprocă, create din aportul Administratorului și al rezidenților incubatoarelor de inovare;
- ✓ Voucherele de inovare, care ar facilita accesul antreprenorilor la cercetare;
- ✓ Atragerea companiilor mari, a băncilor comerciale etc., pentru a investi în afacerile noi, riscante, dar promițătoare, cu potențial mare de creștere în schimbul unei cote în capitalul statutar al firmelor create.

Situația politică instabilă. Asupra activității incubatoarelor de inovare din țară influențează mult situația politică și schimbările în guvern. Toate aceste schimbări duc la faptul că interesul factorilor de decizie și al liderilor politici față de activitatea de inovare/incubare este redus, ceea ce constituie o problemă

mare, deoarece incubatoarele de inovare sunt finanțate, în special, de către guvern, iar schimbările frecvente în mediul politic pot duce la pierderea de fonduri și la prăbușirea ideii de incubare. De exemplu, în decursul activității sale, Incubatorul de inovare „Inovatorul”, în afară de expozițiile naționale și internaționale, a participat în cadrul a două expoziții permanente (una în blocul central al A.Ș.M., et. 1, organizată în comun cu instituțiile științifice ale A.Ș.M. și alta – în blocul administrativ al Administratorului ÎS „Aselteh”, et. 1, împreună cu parcurile științifico-tehnologice), organizate de AITT anume cu scopul de a invita autoritățile publice responsabile de politica de inovare, alți factori de decizie și conducerea țării pentru a atrage atenția asupra activității structurilor de inovare create, asupra succeselor realizate și a problemelor existente. Din anul 2008 până în anul 2012, aceste expoziții au fost vizitate de diferiți factori de decizie, rezidenții au prezentat prototipuri și produse inovaționale promițătoare, au vorbit despre problemele existente, însă eforturile au fost fără succes, interesul acestor delegații fiind minim. Totodată, experiențele străine arată că în țările în care factorii de decizie politică nu sunt interesați de implementarea acestui instrument eficient de dezvoltare economică, incubatoarele de inovare pot fi compromise.

Sistemul de luare a deciziilor în sfera științei și inovării este excesiv de centralizat. Dat fiind faptul că sistemul de luare a deciziilor în sfera de cercetare-inovare este excesiv de centralizat, s-a acordat prioritate în primul rând generării cunoștințelor și în al doilea rând utilizării și difuzării acestora. De exemplu, în R. Moldova principalul actor și promotor al activității de inovare și incubare este Academia de Științe, care, de fapt, a și elaborat proiectele de legi și actele normative referitoare la inovare/incubare, a lansat programele de creare a infrastructurii de inovare, inclusiv a incubatoarelor, fiind delegată de către Guvern în acest sens. Guvernul a participat în mod nesemnificativ la formularea politicilor în domeniu, iar sectorul privat nu a fost implicat deloc în această activitate. De exemplu, Consiliul Suprem pentru Știință și Dezvoltare Tehnologică este organul executiv al A.Ș.M., care stabilește „regulile de joc” în sfera științei și inovării, având rolul de a aproba și finanța proiectele de inovare și transfer tehnologic și este constituit din membri ai A.Ș.M., dar nu reprezintă suficient de bine sectorul privat, Guvernul și societatea civilă [15]. În rezultat, suportul financiar din partea statului a fost acordat aproape în întregime doar pentru generarea de cunoștințe în instituțiile subordonate A.Ș.M., o pondere foarte modestă revenind pentru preluarea, absorbția și distribuirea cunoștințelor de către întreprinderile din economia reală și de către societate în general. Însă, experiențele străine arată că politica de inovare, la fel ca multe alte politici publice din prezent, nu pot fi gestionate sau concepute doar de către unele instituții, precum nici chiar numai de guverne, administrații publice, ci trebuie să fie rezultatul unor interacțiuni între actorii publici și privați [8]. Politicile concepute în cooperare cu toți actorii procesului de inovare „*reduc din supraîncărcarea guvernelor atât în ceea ce privește luarea deciziilor, cât și punerea lor în aplicare, furnizează resurse suplimentare și/sau rare (financiare, politice, umane, relaționale), accelerează procesele colective de învățare, sunt mai bine plasate pentru a face față incertitudinii*”.

În plus, Agenția pentru Inovare și Transfer Tehnologic, care monitorizează și evaluează activitățile parcurilor științifico-tehnologice, ale incubatoarelor de inovare, susține dezvoltarea acestora prin implementarea politicilor și strategiilor de inovare și de transfer tehnologic, nu are în cadrul său o comisie de evaluare, creată din reprezentanți ai autorităților, ai sectorului privat și ai universităților/instituțiilor de cercetare etc., care ar evalua permanent activitatea incubatoarelor, ar identifica problemele existente și ar veni cu propuneri concrete pentru îmbunătățirea activității incubatoarelor de inovare și dezvoltarea firmelor noi inovaționale și operarea modificărilor necesare ale documentelor de politici privind inovarea.

Însă, experiențele străine demonstrează următorul fapt: atât consiliile de selecție, aprobare, finanțare, cât și de evaluare a proiectelor rezidenților incubatoarelor de inovare trebuie să includă antreprenori locali cu experiență, un specialist în domeniul proprietății intelectuale, un contabil, un specialist din sistemul bancar, un reprezentant de publicitate și mass-media și diverși experți în domeniul tehnic și de comercializare a tehnologiei. În general, sunt implicați, de obicei, reprezentanți din diferite structuri ale sistemului de inovare, ceea ce determină interacțiunea dintre cele trei elemente ale cadrului Triplu helix, cum ar fi guvernul, universitățile/instituțiile de cercetare și mediul de afaceri, care sunt capabili de a genera noi oportunități pentru inovare și noi antreprenori [16].

Programele de incubare a afacerilor inovative anticipate. Toate problemele menționate denotă că în Republica Moldova programele de incubare a afacerilor au fost anticipate, incubatoarele de inovare fiind create fără o analiză minuțioasă a tuturor resurselor, posibilităților, condițiilor locale și intereselor tuturor părților implicate, fără a ține cont de infrastructura necesară, dar și de existența relațiilor dintre mediul academic, mediul privat și guvern, ceea ce a dus la faptul că programele de incubare nu sunt pe măsura așteptărilor, mijloacele financiare sunt insuficiente și nu sunt cheltuite în mod adecvat [13], iar în cazul în

care nu se vor întreprinde măsuri pentru consolidarea relațiilor dintre cele trei părți menționate ale procesului de inovare/incubare, pentru promovarea pe larg în societate a oportunităților și beneficiilor acestui proces, incubatoarele de inovare riscă să-și piardă importanța în țară.

Mai mult decât atât, incubatoarele de inovare, create, începând cu anul 2011 în cadrul universităților, nu sunt funcționale până în prezent – unele au 1-2 rezidenți, iar altele nu au nici unul. Antreprenoriatul universitar nu este dezvoltat, de asemenea, nu sunt elaborate mecanisme clare, prin care sistemul educațional participă la procesele inovaționale și nici competențele autorităților de politici educaționale în acest domeniu [15], nu există mecanisme eficiente de atragere a studenților și cadrelor didactice în crearea întreprinderilor inovative prin incubare.

Totodată, experiențele străine arată că rolul universităților este esențial în procesul de inovare și incubare a afacerilor inovative, iar în țările în care incubatoarele de inovare au fost create în condiții de incertitudine, programele de incubare au fost compromise. În Republica Moldova, rolul universităților în procesul de inovare și incubare a afacerilor bazate pe inovare trebuie reevaluat și revizuit. Mobilizarea universităților pentru activitatea de inovare trebuie să fie abordată într-o manieră care presupune transformarea, reorientarea spre bunele practici europene.

Barriere importante în activitatea incubatoarelor de inovare și a rezidenților acestora sunt preocupările privind proprietatea intelectuală. În R. Moldova, proprietatea intelectuală nu a ocupat încă locul de factor-cheie în dezvoltarea economică, socială și culturală a țării. Conceptul de spin-off este puțin cunoscut și nu este practic aplicat. Se presupune că o cauză a acestui fapt este reticența cercetătorilor, care, de obicei, singuri nu-și implementează rezultatele activității și, deseori, ezită să-și împărtășească ideile, de aceea uneori apar probleme legate de proprietatea intelectuală. Mai mult, pe cât se pare, comunitatea științifică/universitară nu este neapărat gata să se angajeze în activități antreprenoriale. Universitățile/instituțiile de cercetare doresc să-și păstreze rolul și responsabilitatea față de societate ca „deținători” ai rezultatelor cercetărilor științifice, iar cercetătorii controlează brevetele și le folosesc mai curând ca să-și completeze lista lor de publicații academice, ceea ce constituie o problemă în contextul încurajării inovării și susținerii cercetătorilor care ar dori să-și deschidă o proprie afacere prin crearea unei întreprinderi de tipul „spin-off” (*Politicile pot avea un rol, în acest sens, implementând conceptul de spin-off și permițând cercetătorilor să creeze societăți economice, activitatea cărora ar consta în aplicarea practică (implementarea) a rezultatelor activității intelectuale, drepturile exclusive asupra cărora aparțin instituțiilor științifice*). Acesta este, posibil, unul dintre motivele care arată că în cadrul incubatoarelor de inovare nu există nici un rezident din mediul academic și nici un proiect rezultat din realizările științei autohtone.

O altă parte a problemei constă în faptul că în R. Moldova nu este recunoscută importanța valorii bunurilor (activelor) intangibile, cum este proprietatea intelectuală. De exemplu, rezidenții, care doresc să obțină credite de la băncile comerciale, lăsând în gaj drepturile de proprietate intelectuală, nu reușesc din cauza reticenței băncilor de a recunoaște aceste drepturi și/sau a imposibilității de a evalua valoarea lor.

Concluzii și recomandări

Așadar, putem concluziona că în R. Moldova există premise pentru dezvoltarea procesului de inovare și incubare a afacerilor inovative, precum și a parteneriatului dintre IMM-uri, mediul academic și stat în cadrul incubatoarelor de inovare: a fost creat un cadru legislativ privind activitatea de inovare și transfer tehnologic; inovarea și transferul tehnologic, crearea și dezvoltarea infrastructurii de inovare se află printre prioritățile politicilor și strategiilor principale de stat, inclusiv cele ce se referă la susținerea IMM-urilor; în țară există unele inițiative de introducere a culturii inovaționale în viața economică, de dezvoltare a infrastructurii de susținere a afacerilor bazate pe inovații, dar și încercări stinghere de dezvoltare a cooperării dintre întreprinderi, mediul academic/universitar și stat în cadrul incubatoarelor de inovare.

Totuși, fiindcă nu corespund așteptărilor principalilor actori implicați în activitatea de inovare, eficiența tuturor acestor eforturi este redusă, având un impact minim asupra dezvoltării sectorului IMM-urilor. Deși Academia de Științe a Moldovei desfășoară o activitate relativ intensă de promovare a inovării și de dezvoltare a cooperării dintre cele două sectoare importante pentru economia țării – cercetarea și sectorul privat, cooperarea sectorului IMM-urilor cu statul se reduce în prezent doar la dialogul public-privat, conexiunea cu sectorul privat reducându-se la un număr restrâns de posibilități, care pot fi realizate prin transferul tehnologic.

Referindu-ne la incubatoarele de inovare, trebuie să menționăm că în rezultatul analizei efectuate se constată că programele de incubare a afacerilor bazate pe inovații și noi tehnologii sunt anticipate în R. Moldova. Acestea au fost create fără o analiză minuțioasă a tuturor resurselor, posibilităților, condițiilor locale și intereselor tuturor părților implicate și fără a ține cont de infrastructura necesară, iar relațiile dintre

mediul academic, mediul privat și guvern fiind, practic, inexistente, ceea ce a dus la faptul că programele de incubare nu sunt pe măsura așteptărilor, mijloacele financiare fiind insuficiente și cheltuite inadecvat. Unicul incubator, care poate prezenta rezultate relativ bune este Incubatorul de inovare „Inovatorul”. Acesta, cu suportul activ al Administratorului ÎS „Aseteh”, depune eforturi enorme pentru a supraviețui în condițiile actuale.

Deși mediul general pentru stimularea inovării și dezvoltării incubatoarelor de inovare a fost creat și oferă o gamă de servicii de incubare, toate acestea se dovedesc a fi insuficiente pentru a atrage noi rezidenți și chiar de a-i menține pe cei existenți. Cu toate că legislația prevede finanțarea publică a proiectelor de transfer tehnologic a rezidenților, din cauza imperfecțiunii legislației, necorelației dintre principalele acte legislative adoptate, acest lucru se arată a fi pur declarativ. Pe parcursul activității s-a demonstrat că deși serviciile de incubare sunt importante pentru rezidenți, facilitățile fiscale și vamale au o semnificație deosebită, fiind determinante în atragerea rezidenților, însă acestea au fost anulate în anul 2012. Acest lucru a dus la descurajarea antreprenorilor de a se implica în activități de inovare.

Academia de Științe a Moldovei, la momentul actual, este unica responsabilă de formularea, implementarea, monitorizarea, evaluarea impactului politicilor de inovare și raportarea către Guvern și public. Consiliul Suprem pentru Știință și Dezvoltare Tehnologică este organul executiv al A.Ș.M., care stabilește „regulile de joc” în sfera științei și inovării, inclusiv aprobă și finanțează proiectele de inovare și transfer tehnologic și este constituit din membri ai A.Ș.M., dar nu reprezintă suficient de bine sectorul privat, Guvernul și societatea civilă. Implicarea Guvernului este redusă, fiind caracterizată, printre altele, prin reticență în a elabora politici coerente legate de acest domeniu, fapt oglindit nu numai în alocările bugetare, dar și în sistemul general de reglementări asociate inovării. În plus, situația politică instabilă, schimbările din Guvern duc la faptul că interesul factorilor de decizie și a liderilor politici față de activitatea de inovare/incubare este redus, prezentând o problemă mare, deoarece incubatoarele de inovare sunt finanțate, în special, de către guvern, iar schimbările frecvente în mediul politic poate duce la pierderea de fonduri și prăbușirea ideii de incubare.

Analizând întreg cadrul legislativ, care pune accentul mai mult pe generarea cunoștințelor și rezultatelor științifice și, mai puțin, pe asimilarea economică și socială a acestora, precum și actele normative în baza cărora incubatoarele sunt create și își desfășoară activitatea, se observă multe neclarități, în special, în ceea ce ține de partenerii-cheie implicați în activitatea de incubare a afacerilor inovative, de obiectivele acestora, de forma lor de participare, de statutul de rezident, de susținerea rezidenților în cadrul incubatoarelor etc. În procesul desfășurării activităților de inovare-incubare s-au depistat divergențe între principalele acte legislative adoptate, care reglementează activitatea incubatoarelor de inovare și rezidenților (Codul cu privire la știință și inovare și Legea cu privire la parcurile științifico-tehnologice și incubatoarele de inovare). Toate aceste neclarități și divergențe împiedică, în primul rând, desfășurarea cu succes a activității incubatoarelor, creează multe probleme atât pentru incubatoarele de inovare, cât și pentru rezidenții acestora și nu permite realizarea unei analize depline a activității incubatoarelor de inovare din țara noastră, concretizarea clară a partenerilor, dar și interacțiunea acestora în procesul creării și dezvoltării incubatoarelor de inovare.

Problemele generale cu care se confruntă incubatoarele de inovare în R. Moldova sunt:

1. Atractivitatea joasă a incubatoarelor de inovare pentru IMM-urile inovative și potențialii antreprenori creativi;
2. Cadrul legislativ imperfect, care reglementează activitatea incubatoarelor de inovare;
3. Cadrul economic nefavorabil pentru dezvoltarea incubatoarelor și a rezidenților și lipsa unor strategii eficiente de atragere a fondurilor internaționale;
4. Mecanismele imperfecte și ineficiente de susținere a rezidenților incubatoarelor de inovare în realizarea proiectelor inovative;
5. Situația politică instabilă din țară;
6. Sistemul excesiv de centralizat de luare a deciziilor în sfera științei și inovării;
7. Programele anticipate de incubare a afacerilor inovative;
8. Probleme legate de proprietatea intelectuală;
9. Sistemul educațional nepregătit pentru implementarea programelor de incubare a afacerilor bazate pe inovații.

Pentru soluționarea acestor probleme, ar fi rațional:

1. De a elimina toate divergențele din actele legislative și normative, care reglementează activitatea de inovare/incubare, introducând modificările și completările necesare, inclusiv prin introducerea în Codul cu

privire la știință și inovare a noțiunii de „întreprindere inovativă”, de a reflecta cele mai importante grupe de întreprinderi inovative și a da definițiile lor, de a introduce noțiunea de „spin-off”. În special, în contextul valorizării economice a cunoștințelor academice, dar și a dezvoltării antreprenoriatului academic, are sens introducerea noțiunii de „spin-off”, care prevede crearea de întreprinderi inovative prin „desprindere” dintr-o entitate mai mare, de exemplu, o nouă întreprindere creată de către un cercetător sau un grup de cercetători din instituțiile de cercetare/universitare sau dintr-o companie cu activitate științifică în scopul exploataării perspectivelor comerciale promițătoare ale anumitor cunoștințe sau a anumitor rezultate de cercetare, permițând organizațiilor de stat din sfera științei și inovării să fie fondatori ai întreprinderilor inovaționale mici („spin-off-urilor”), create în scopul implementării rezultatelor cercetărilor științifice prin intermediul PST și II.

2. De a revizui practica finanțării din bugetul de stat a proiectelor de inovare și transfer tehnologic, în scopul îndreptării unei păți majore din aceste mijloace spre finanțarea proiectelor realizate în cadrul PST și II, cu acordarea statutului de rezident, în primul rând, întreprinderilor din sfera științei și inovării.

3. De a orienta Programele de stat de susținere a IMM-urilor spre susținerea întreprinderilor inovative prin includerea componentelor de inovare în cadrul lor.

4. De a implementa noi mecanisme de susținere a rezidenților:

✓ *Fondurile venture*, create prin participarea sectorului public și a celui privat, dar și alte fonduri de stat și/sau public-private, destinate finanțării proiectelor din infrastructura de inovare, inclusiv cu condiția participării Administratorului incubatoarelor de inovare în capitalul statutar al firmelor create;

✓ *Schemele de garantare reciprocă*, create din aportul Administratorului și rezidenților incubatoarelor de inovare;

✓ *Voucherele de inovare*, care ar facilita accesul antreprenorilor la cercetare;

✓ *Atragerea companiilor mari, a băncilor comerciale etc.* pentru a investi în afacerile noi, riscante, dar promițătoare, cu potențial mare de creștere în schimbul unei cote în capitalul statutar al firmelor create.

5. De a crea în cadrul AITT comisii de selecție, aprobare, finanțare a proiectelor rezidenților incubatoarelor de inovare, precum și de evaluare și analiză mai detaliată a activității, operațiunilor și eficienței acestora, constituită din diverși actori ai activității de inovare-incubare, principalii fiind reprezentanții autorităților, mediului privat și mediului academic, diverși experți în domeniul tehnic și comercializarea tehnologiei, care în rezultat ar identifica și promova noi oportunități de dezvoltare a incubatoarelor de inovare în țară.

6. De a crea o pagină Web funcțională, unde ar putea fi plasate informații referitoare la toate evenimentele, concursurile, cursurile de instruire, instrumentele de susținere, listele investitorilor potențiali, fondurilor de susținere, a universităților, instituțiilor de cercetare, a realizărilor tuturor incubatoarelor existente, informații referitoare la servicii, facilități, mentori, informații referitoare la cele mai bune practici privind dezvoltarea ideii de afaceri, informații privind planificarea afacerilor și procesul de start-up: de la primii pași, până la înregistrarea întreprinderilor și finanțarea lor, adrese, telefoane, hărți – tot ce trebuie unui potențial antreprenor pentru a se ghida în inițierea unei afaceri.

7. De a elabora și edita ghiduri pentru potențialii rezidenți și persoanele interesate în accesarea programelor de incubare.

8. De a dezvolta și promova pe larg programe de preincubare pentru a pregăti persoanele inovative pentru admitere în incubatoarele de inovare, pentru a crea relații între cercetători și antreprenorii creativi, între aceștia și potențialii investitori etc.; în cadrul acestor programe de a organiza brokeraje de idei inovative; prezentări ale rezultatelor cercetărilor științifice etc.

Totodată, de rând cu toate aceste activități, se impun măsuri pentru ca incubatoarele de inovare universitare să prindă viață și să înceapă o activitate autentică în domeniul inovării. Astfel, este necesar de a reorienta activitatea universităților spre bunele practici europene.

Așadar, din cele menționate este evident, că pentru a fi competitivi atât pe plan național, cât și pe plan internațional, este necesar de a avea un potențial de dezvoltare divers și bogat, de a caută abordări și concepte strategice, instrumente eficiente, cu scopul de a asigura parteneriate verticale și orizontale, precum și de a mobiliza energiile și resursele pentru o dezvoltare durabilă, competitivă și inteligentă, de a înțelege, că *a fi durabil* înseamnă creștere inteligentă, *a fi competitiv* înseamnă a fi inovativ, *a avea succes* necesită cunoștințe de top, politici solide și parteneriate de încredere.

Referințe bibliografice

1. BUCATÂNSCHI, A. Perfecționarea mecanismelor de selectare și finanțare a proiectelor inovaționale. In: Rolul inovațiilor pentru sporirea competitivității economiei naționale: conferința inovațională, 19-20 noiembrie 2013. AGEPI. Chișinău, 2013.
2. DUE-GUNDERSEN, G. Public support to innovation-oriented business incubators in transition economies. In: Advancing Innovation in ECA 2007: regional conference, september 17th 2007. Yerevan, 2007 [accesat 15 octombrie 2015]. Disponibil: <https://www.infodev.org/infodev-files/resource/idi/document/Public%20support%20to%20business%20incubators%20in%20transition%20economies,%20Gunnar%20Due-Gundersen.pdf>
3. EȘANU, V. Infrastructura inovațională: perspective de dezvoltare. In: Rolul inovațiilor pentru sporirea competitivității economiei naționale: conferința inovațională, 19-20 noiembrie 2013. AGEPI. Chișinău, 2013.
4. EUROPEAN CENTRE FOR THE DEVELOPMENT OF VOCATIONAL TRAINING. *Guidance supporting Europe's aspiring entrepreneurs. Policy and practice to harness future potential*. Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2011. 176 p. ISBN 978-92-896-0703-2.
5. GUPTA, R. SHUKLA, M.B. Management of Innovation. 1-5. [accesat 6 martie 2015]. Disponibil: <http://icmai.in/Knowledge-Bank/>
6. HEATON, G.R. Factors Determining Success/Failure in Business Incubators: A Literature Review of 17 countries: A Major Qualifying Report. Project Number: GZH-000. 2006. 81 p. [accesat 6 martie 2015]. Disponibil: <https://www.wpi.edu/Pubs/E-project/Available/E-project-121806-084440/unrestricted/MQPPDF.pdf>
7. LINDELÖF, P., LÖFSTEN, H. *Teori och metoder för val av indikatorer för inkubatorer = Theory and methods for the choice of indicators for incubators*. Institute for Management for Innovation and Technology (IMIT). Göteborg, 2004.
8. Manual metodologic de transferabilitate. Diseminarea strategiilor inovative pentru valorificarea bunelor practici țintă. Sprijinirea inovării și promovarea transferului de cunoștințe în noile state membre ale UE [accesat 6 martie 2015]. Disponibil: http://www.aippimm.ro/files/otimmc_files/80/585/manual-metodologic-de-transferabilitate-corectat-24.04.2013.pdf
9. KHALIL, M.-A. OLAFSEN, E. Enabling Innovative Entrepreneurship through Business Incubator. The Innovation for Development Report 2009-2010 [accesat 6 martie 2015]. Disponibil: http://siteresources.worldbank.org/INFORMATIONANDCOMMUNICATIONANDTECHNOLOGIES/Resources/ChapterKhalil_Olafsen.pdf
10. PHANA, P.H., SIEGELB, D.S., WRIGHTC, M. Science parks and incubators: observations, synthesis and future research. In: Journal of Business Venturing. 2005, vol. 20, issue 2, pp. 165-182.
11. POPOVICI, GH., BUCATÂNSCHI, A. *Afaceri inovaționale. Esența și metodele de administrare*. Chișinău: Ed. ARC, 2013. 168 p. ISBN 978-9975-61-756-7.
12. QUITTNER, J. Can Business Incubators Justify Their Existence? [accesat 12 octombrie 2015]. Disponibil: <http://www.businessweek.com/smallbiz/news/coladvice/trends/tr991025.htm>
13. Hotărârea Curții de Conturi privind raportul auditului gestionării finanțelor publice și patrimoniului de stat de către Academia de Științe a Moldovei și unele organizații din sfera științei și inovării din subordine în perioada anilor 2009-2012: nr. 55 din 07.10.2013. In: Monitorul Oficial al Republicii Moldova. 2013, nr. 284-289, art. 46.
14. Hotărâre cu privire la aprobarea Strategiei de dezvoltare a sectorului întreprinderilor mici și mijlocii pentru anii 2012-2020: nr. 685 din 13.09.2012. In: Monitorul Oficial al Republicii Moldova. 2012, nr. 198-204, art. 740.
15. Hotărâre cu privire la aprobarea Strategiei inovaționale a Republicii Moldova pentru perioada 2013-2020 „Inovații pentru Competitivitate”: nr. 952 din 27.11.2013. In: Monitorul Oficial al Republicii Moldova. 2013, nr. 284-289, art. 1063.
16. ZOUHAÏER, M'CH. Assessing the Performance of Business Incubators: Recent France Evidence. In: Business and Management Research. 2012, vol. 1, no. 1, pp. 62-76.

Recomandat spre publicare: 16.11.2015